

TA'LIM -TARBIYA JARAYONIDA PSIXOLOGIYANING O'RNI

ADCHTI

*Roman-german va slavyan tillari fakulteti
Fransuz tili yo'nalishi 101- guruh talabasi
Sodiqov Javlonbek O'tkirbek o'g'li*

Annotatsiya: Ta'lim va tarbiya jarayoni inson hayotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayonda psixologiyaning o'rni beqiyosdir, chunki u ta'lim jarayonining barcha jihatlarini, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarni, shuningdek, ta'limning samaradorligini oshirishda yordam beradi. Ushbu maqolada biz psixologiya, o'z navbatida, ta'lim jarayonini tushunish va takomillashtirish uchun zarur bo'lgan nazariy va amaliy bilimlarni taqdim etishi haqida ma'lumotlar beramiz.

Kalit so'zlar: *o'quvchi psixologiyasi, faol ta'lim, differensial ta'lim, psixologik nazorat va boshqaruv, individual yondashuv, motivatsiya.*

Аннотация: Процесс воспитания и обучения играет важную роль в жизни человека. Роль психологии в этом процессе неocenim, поскольку она помогает улучшить все стороны образовательного процесса, взаимоотношения между учениками и преподавателями, а также эффективность образования и практические знания, необходимые для понимания и совершенствования образовательного процесса.

Ключевые слова: *психология учащихся, активное обучение, дифференцированное обучение, управление, индивидуальный подход, мотивация.*

Abstract: The process of education and training plays an important role in human life. The role of human psychology in this process is invaluable, because it helps to improve all aspects of the educational process, the relationship between students and teachers, as well as the effectiveness

Of education. Psychology, in turn provides the theoretical and practical knowledge necessary to understand and improve the educational process.

Keywords: *student psychology, active education, differential education, psychological control and management, individual approach, motivation.*

Ta'lim va tarbiya jarayoni inson hayotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu jarayonda psixologiyaning o'rni beqiyosdir, chunki u ta'lim jarayonining barcha jihatlarini, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarni, shuningdek, ta'limning samaradorligini oshirishda yordam beradi. Psixologiya, o'z navbatida, ta'lim

jarayonini tushunish va takomillashtirish uchun zarur bo'lgan nazariy va amaliy bilimlarni taqdim etadi.

- Ta'lim — bu bilim va ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni, o'quvchilarni o'z imkoniyatlarini to'liq ochishga undaydi.

- Tarbiya — bu axloqiy, estetik va ijtimoiy qadriyatlarni o'rgatish jarayoni, shuningdek, shaxsning ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topishga yordam beradi.

Psixologiyaning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni quidagilardan iborat:

1. O'quvchi psixologiyasi:

O'quvchi psixologiyasi ta'lim jarayonining asosiy jihatlaridan biridir. Bu o'quvchilarning individual farqlari, motivatsiyasi, hissiy holati va o'z-o'zini anglashini o'rganadi. O'quvchilarning o'ziga xos fikrlash uslublari va o'rganish usullarini tushunish, ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi.

1.1. O'quvchilarning motivatsiyasi:

Motivatsiya psixologiyaning asosiy tushunchalaridan biridir. O'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi ularning muvaffaqiyatini belgilaydi. Psixologik nazariyalar, masalan, Maslovning ehtiyojlar piramidasi¹ va Herzbergning ikki omil nazariyasi, motivatsiyani tushunishda muhim ahamiyatga ega.

2. O'qituvchi psixologiyasi.

O'qituvchilar o'z o'quvchilarining psixologik holatini tushunishlari zarur. O'qituvchilar o'z psixologik bilimlarini qo'llab, o'quvchilarga yanada samarali ta'lim bera olishadi.

2.1. O'qituvchining rolini o'rganish.

O'qituvchining roli ta'lim jarayonida juda muhimdir. O'qituvchilar o'zlarining hissiy intellektlarini rivojlantirib, o'quvchilar bilan samarali aloqalar o'rnatishi kerak. Daniel Golemanning hissiy intellekt nazariyasi o'qituvchilar uchun muhim ko'rsatma bo'lishi mumkin².

3. Ta'lim usullari va psixologik asoslar.

Psixologiya ta'lim jarayonida qanday usullarni qo'llash kerakligini belgilaydi. Ta'lim usullari o'quvchilarning psixologik holatiga mos kelishi zarur.

3.1. Faol (aktiv) ta'lim.

Faol ta'lim usuli o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Bu usul, o'quvchilarning o'z fikrlarini ifoda etishiga, muammolarni hal qilishga va guruhda ishlashga yordam beradi³.

3.2. Differensial ta'lim.

¹ Маслоу А.Х. Инсон мотивацияси назарияси. – Психологик Шарх, 1943

² Големан Д. Хиссий интеллект: ИКдан кўра муҳимроқ бўлиши мумкин. – Бантам Букс, 1995.

³ Колб Д.А. Тажрибавий ўрганиш: Ўрганиш ва ривожланиш манбаи сифатида тажриба. – Прентисе Халл, 1984.

Differensial ta'lim o'quvchilarning individual xususiyatlariga asoslanib, turli darajadagi vazifalarni taqdim etadi. Bu usul har bir o'quvchining ehtiyojlarini hisobga olishga yordam beradi⁴.

4. Psixologik nazorat va baholash.

Lev Vygotsky va Jon Piaget ta'lim va rivojlanish psixologiyada muhim shaxslar hisoblanadi. Vygotsky ijtimoiy o'rganish nazariyasini ishlab chiqti, bu esa ta'lim jarayonida ijtimoiy muhitning ahamiyatini takidlaydi⁵. Piaget esa rivojlanish bosqichlarinazariyasini taklif etdi, bu esa o'quvchilarning kognetiv rivojlanishni tushunishga yordam beradi⁶.

Ta'lim jarayonida psixologik nazorat va baholash muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning psixologik holatini, motivatsiyasini va rivojlanishini nazorat qilish orqali o'qituvchilar ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etishlari mumkun.

4.1. Psixologik baholash usullari.

Psixologik baholash usullari o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va baholashda muhim rol o'ynaydi. Psixologik testlar, intervyular va kuzatuvlar orqali o'quvchilarning holatini aniqlash mumkin⁷.

Amaliy Qo'llanilish.

Psixologiya ta'lim jarayonida quyidagi amaliy qo'llanilishlarga ega:

- Individual yondashuv — har bir o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlash.
- Guruh dinamikasi — guruh ichidagi aloqalarni o'rganish va boshqarish.
- Motivatsiya — o'quvchilarni motivatsiya qilish strategiyalarini ishlab chiqish.

5. Ta'limda innovatsion yondashuvlar.

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini yanada samarali qilishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, texnologiyalardan foydalanish va masofaviy ta'lim psixologik jihatdan o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, ta'lim-tarbiya jarayonida psixologiyaning o'rni muhimdir. Psixologik bilimlar ta'lim jarayonida o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilash, ta'lim usullarini takomillashtirish va o'quvchilarni motivatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Psixologiyaning ta'lim jarayonidagi o'rnini yanada chuqurroq o'rganish, ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

⁴ Гарднер Х. Аклинг рамкалари: Кўп ақл назарияси. – Басис Бокс, 1983.

⁵ Виготский Л.С. Жамиятда фикр: юкори психологик жараёнларнинг ривожланиши. – Харвард университети ноширлиги, 1978.

⁶ Пиагет Ж. Таълим фанлари ва болалар психологияси. – Орион ноширлиги, 1970.

⁷ Бандура А. Ижтимоий ўрганиш назарияси. – Прентисе Халл, 1977.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бандура А. Ижтимоий ўрганиш назарияси. – Прентисе Халл, 1977.
2. Големан Д. Ҳиссий интеллект: ИҚдан кўра муҳимроқ бўлиши мумкин. – Бантам Букс, 1995.
3. Гарднер Х. Ақлнинг рамкалари: Кўп ақл назарияси. – Басис Букс, 1983.
4. Колб Д.А. Тажрибавий ўрганиш: Ўрганиш ва ривожланиш манбаи сифатида тажриба. – Прентисе Халл, 1984.
5. Маслоу А.Х. Инсон мотивацияси назарияси. – Психологик Шарх, 1943.
6. Пиажет Ж. Таълим фанлари ва болалар психологияси. – Орион ноширлиги, 1970.
7. Виготский Л.С. Жамиятда фикр: юқори психологик жараёнларнинг ривожланиши. – Ҳарвард университети ноширлиги, 1978.